

kjartan fløgstad

pyramida

PORTRÉT OPUŠTĚNÉ UTOPIE

This translation has been published with the financial support
of NORLA.

Copyright © Spartacus Forlag AS 2007
Norwegian edition published by Spartacus Forlag AS, Norway
Published by agreement with Hagen Agency, Norway
Translation © Hana Kendíková, 2013
Cover and layout © Lucie Mrázová, 2013

ISBN 978-80-87497-36-4

I.

In extremis

Jednoho krásného dne ke konci sovětské éry si mladý truhlář Ilja Iljasov doma ve Volgogradu, dříve Stalingradu, proslaveném známou bitvou za druhé světové války, četl o nejdokonalejším komunistickém městě na světě. Kupodivu se nenacházelo na území Svazu sovětských socialistických republik, nýbrž na kapitalistickém Západě, v Norsku, členské zemi NATO. Toto město leží v Antarktidě na souostroví Špicberky neboli Svalbard, jak je nazývají Norové, na 79. stupni severní šířky. V této ideální socialistické společnosti je všechno zdarma: cesta tam i zpět po ukončení pracovní smlouvy, školka, škola, dobře vybavená nemocnice, ubytování v moderních čtyřpodlažních zděných obytných domech s dálkovým vytápěním. I jídlo je zdarma včetně červeného a černého kaviáru, čerstvé zeleniny pěstované ve sklenících a slepic, krav a prasat z vlastního chovu.

Po zdárném příjezdu na daleký Sever se mohou horníci na vlastní oči přesvědčit, že náborová propaganda rozhodně nebyla jen prázdná slova. Leninova busta před Palácem kultury shlíží s kamennou tváří na širokou a upravenou hlavní třídu s chodníky ozdobenými květinovými záhony a trávníky s trávou dovezenou až z Ruska! Uprostřed tohoto *prospektu* stojí plastika zobrazující symbol těžební společnosti Trust Arktikugol s názvem společnosti vepsaným do kruhu na černém pozadí a doplněným dvěma překříženými palicemi. Uvnitř kruhu září na vrcholu hory ve tvaru pyramidy červená hvězda a je zde znázorněn 79. stupeň severní šířky. Na stylizované zeměkouli stojí

lední medvěd a nad tím vším vlaje rudá vlajka. Zdi Paláce kultury jsou ozdobeny transparenty, které hlásají:

ČEST HORNICKÉMU MĚSTU!
ČEST ŠPICBERSKÝM HORNÍKŮM!

Jako ve všech sovětských městech jsou i zde na zdech k vidění mozaiky zobrazující šťastné dělníky v nádherné krajině zdobené stožáry vysokého napětí, létajícími vrtulníky a malebnými atomovými elektrárnami, které ztělesňují leskle hladkou budoucnost z kovu. Lidé a stroje mají, jak se zpívá v jedné písni, „křídla z oceli a motor v srdci“. Zde nahoře pod severním pólem vyrostlo hornické město Pyramida jako pozdní zosobnění sovětského plánování a utopické avantgardy. A tak zde stojí dodnes. S jediným rozdílem – Pyramida je opuštěná, doly jsou zavřené a budovy zcela prázdné.

V tomto proletářském ráji bez peněz potřebovali zasloužilí důlní pracovníci cinkající mince pouze tehdy, když chtěli navštívit Klub nebo Bar. Jinak měli neomezený přístup k půlnočnímu slunci, severní polární záři, ledu a mrazu a k třpytivým tmám polární noci. Město bylo vybaveno závlahovým systémem a centrálním vytápěním. Kromě toho nabízela Pyramida kulturní vyžití – sportovní halu, divadelní sál, baletní sál, krytý plavecký bazén, kino, polární muzeum, sbírku desek a knihovnu, v níž dvě vysoce kvalifikované knihovnice udržovaly v pořádku 10 000 svazků světové literatury, humanistického dědictví a sebraných děl klasiků: exkluzivní vydání sebraných spisů V. I. Lenina, Dostojevského, Gogola a Leonida Brežněva.

Po dvou nebo třech letech strávených na základě pracovní smlouvy v této ideální společnosti se dělníci mohli vrátit do reálně existujícího socialismu na pevnině, pořídit si bydlení a usadit se kdekoli na území Sovětského svazu s výjimkou Moskvy a Leningradu.

Většina dělníků na Špicberkách pocházela z hornické oblasti na Ukrajině, mnoho jich bylo též z ruské Tuly. Přesto je příznačné, že Ilja Iljasov přijel do Pyramidy z města nesoucího Stalinovo jméno. Pyra-

mida je vlastně pozůstatkem revolučního konstruktivismu, avšak na norském území. Když si mladý truhlář z Volgogradu přečetl inzerát, dlouho neváhal. Kontaktuje těžební společnost, pod smlouvu napíše jméno Ilja Iljasov, opouští své hrdinské rodné město na Volze, vydává se na cestu na sever a v Pyramidě stráví nikoliv jednu, nýbrž hned osm sezon. V čase i prostoru se jedná o cestu ze Stalinova města na poslední výspu stalinské sovětské utopie. Pyramida byla dimenzována na dva tisíce obyvatel, tolik jich tam však nikdy nebydlelo. Město mělo v dobách svého největšího rozmachu kolem tisíce obyvatel, a bylo tedy přibližně stejně velké jako norský Longyearbyen před tím, než se stal arktickým centrem výzkumu a turismu. Pyramida je utopie dotažená do extrému, umístěná v extrémních podmínkách dalekého Severu, zbavená obsahu, zamrzlá v čase působením arktických mrazů, ekonomických konjunktur, studené války a vítězího kapitalismu.